

Enzo Bianchi

Nem vagyunk különbek

A szerzetesek mint jelentéktelen laikusok

Bencés Kiadó
Pannonhalma, 2008

Tartalom

A szerző ajánlása a magyar kiadás elé	7
Előszó	11

I. rész – Az identitás

1. Profétai élet?	35
2. Jelentéktelen laikusok	63
3. Krisztus követése	101

II. rész – Az élet

1. Szabadság, törvény, lélek	119
2. Az érlelődés struktúrái	153
3. Lélekben élni	199
4. Az Ige építi fel a közösséget	227
5. A <i>lectio divina</i> és a szerzetesi élet napjainkban	245
6. Megélni az időt	271

III. rész – A jel

1. A közös élet mint parabola	299
2. Szerzetesség és ökumenizmus	331
3. Szerzetesség a harmadik évezred küszöbén	357
4. Spiritualitás az egyház számára?	393
Idegen szavak, kifejezések magyarázata	423
Rövidítések	433

A szerző ajánlása a magyar kiadás elé

A szerzetességről azóta töprengek, amióta magam is a monasztikus élet útjára léptem, s e gondolkodási folyamat ma sem ért véget számomra. Nagyon sokat köszönhetek azoknak, akik előttem jártak és elkísértek ezen az úton, s azoknak is, akiknél tanításra és vigaszra találtam: irántuk érzett hálámnak nem tudok elégszer hangot adni. Különösen felejthetetlenek maradnak számomra a „vasfüggöny” mögött tett utazásaim a hetvenes évek elején, hiszen ebben az időszakban nem kis nehézségekkel, sőt veszélyekkel kellett szembenéznie annak, aki Jugoszlávia, Bulgária, Románia és Magyarország monostorait akarta felkeresni. Mindezekért azonban bőségesen kárpótolt az az evangéliumi radikalizmus, amellyel ott találkozhattam. A hitben való szilárd kitartás, Krisztus hűséges követésének vágya az ellenséges környezetben és a nyomorúság közepette, az alkalmazkodás képessége, amely lehetővé tette, hogy a szerzetesek megőrizték életük lényegét: mindez az evangéliumról tett napi tanúsággá lett ezekben az országokban.

Éppen ezért nagy örömmel tölt el, hogy – a francia, spanyol és katalán fordítás után, amelyek szerzetesi könyvkiadóknál láttak napvilágot – írásom a cölibátusban és a közös életben megvalósított Krisztus-követésről magyarul is megjelenik, most első ízben monasztikus szerzetesek, pannonhalmi bencés testvéreink gondozásában. Ahhoz az apátságához tartoznak ők, amelyre a fent említett sötét években úgy tekintettem, mint világítótoronyra az éjszakában, mint a túlélés egyik utolsó mentsvárára. Néhány éve immár régi fényében láthattam viszont Pannonhalmát, amikor két testvéremmel néhány napot ott töltöttem. Az épületeiben és monasztikus életében is megújult közösséghez, különösen az apáthoz és néhány testvérhez így már a kommunikáció és a barátság személyes szálai fűznek. Ott jártamkor megtapasztalhattam, mennyire egy hullámhosszon vagyunk az egyházban és a társadalomban manapság lejátszódó események és a belőlük fakadó élethelyzetek értelmezésében, az imádság, a munka és a szellemi elfoglaltság egyensúlyának gondos keresésében, s közös igyekezetünkben, hogy hiteles jelei legyünk Annak, aki követésére hívott bennünket...

Igen, mindez arra serkent, hogy hálát adjak az Úrnak, aki úgy akarta, hogy monasztikus közösségeink találkozzanak egymással, mindegyik a maga történetével, gazdagságával és nyomorúságával. Az ilyesfajta testvéri találkozásoknak köszönhetően adhatjuk át „Illés köpönyegét” a szerzeteséletben utánunk következő nemzedékeknek, hogy viseljék azt életünk egyetlen Urának nagy és dicsőséges eljöveteleig.

Bose, 2008. október 6-án,
Karthauzi Szent Brúnó ünnepén

fr. Enzo Bianchi
Bose perjele

3. A *kommunió*

A *kommunió* szó közösséget jelent, annak konkrét és erőteljes értelmében: olyan embereket, akik közös falak mögött együtt vannak (a *mun*ból származik a *munio* ige, amelynek jelentése 'árokkaal körülvenni', valamint a *moenia*, 'városfal' jelentésű főnév); de ezen túlmenően olyan emberek csoportját is jelöli, akiknek közös munkájuk, feladatuk, ügyük van, amely okozhat közös örömet a benne résztvevőknek, lehet számukra ajándék és kegyelem (a *mun*ból származik a *munus*). Akik tehát *kommunió*ban élnek, nemcsak afféle saját kezdeményezésből létrejött együttélésre vállalkoznak, amelynek kiindulópontja mindannyiszor a tagok magánszférája; mivel pedig nem kezdeményezők, ezért nem is ők fektetik le ennek az együttélésnek az alapszabályait. A *kommunió* számukra már mintegy megelőzően létező valóság, amelyben *a priori* egymásra vannak utalva, nemcsak azért, hogy ugyanazon a helyen harmóniában élhessenek, hanem hogy közös feladatukat betölthessék. (H. U. von Balthasar)

A szerzetesek által megélt *kommunió* (*koinónia* – *communio*) alapja az Úrtól kapott közös meghívás. Ez a közös meghívás, mint láttuk, a keresztségben kapott, szentségre szóló meghívásban gyökerezik, a keresztség ugyanis Krisztus életébe olt be, valamint bekapcsol a hívők közösségébe, Krisztus Testébe, vagyis az egyházba.

A szerzetesek nem személyre szabott egyházként akarják közösségeiket berendezni, és elismerik, hogy azon az egyházon keresztül kapcsolódnak Krisztushoz, amely Krisztus számára újjászülte őket a keresztségben. Az eukharisztia, amely a szerzetesi közösség életének szíve, az egyház eukharishtiája! És ebből a keresztény *koinónia* szentháromságos alapjáról való megemlékezésből, az eukharishtiából származik a szerzetesek közös életét alakító legfőbb útmutatás: a szerzetesközösség ugyanis az eukharishtiában ismeri fel azt az alapvetet, amely a cölibátusban megélt közösségi életre hívtak egymás közti kapcsolatait rendezi. Ugyanakkor ez a közösség az eukharishtiában ismeri fel, hogy hálával tartozik az egyházban jelen lévő más karizmáknak és hivatásoknak, s ezekkel közösségben – nem pedig velük szemben – találja meg önnön helyét.

A *koinónia* teológiai alapját megerősíti az Isten Igéjének biztosított központi hely mind az egyesek, mind az egész közösség életében: a monasztikus hagyomány ennek mindig is tudatában volt; ezért Baszileiosz szerint a közösség elöljárójának szolgálata mindenekelőtt abban ölt testet, hogy a testvérek számára „megtöri” Isten Igéjét. Ez azért különösen is fontos, mert jóllehet a közös életnek szüksége van a strukturált kommunióra, azaz olyan tekintélyi struktúrákra, amelyek a közösség kohézióját szolgálják, valamint olyan állhatatos és a megkülönböztetés képességével rendelkező személyre, aki meg tudja erősíteni testvé-

reit a hitben, mégis láthatóvá kell tenni, hogy Krisztus inkább tudja sikerrel megteremteni a közösség egységét, mint egy előjáró, vagy a közösség vezetésére rendelt, különben szükséges hivatalok.

A szerzetesélet egyik nehéz feladata, hogy a *koinónia* parancsolatát a közösségben betöltött hivatalok és tekintélyi struktúrák szintjén is aprópénzre váltsa: így kerülheti el annak kísértését, hogy tekintélyelvű tendenciák érvényesüljenek, vagy egyfajta megkülönböztetés nélküli demokratizmus uralkodjék el. Ehhez zsinati jellegű döntés-előkészítési és döntéshozatali formák kialakítására van szükség, amelyek alkalmazása természetesen megkövetel bizonyosfajta mentalitást is.

A kommunió felépítésében különösen lényegbevágó mozzanat az anyagi javak megosztása. Ez a *koinónia* kifejezés egyik újszövetségi jelentése, különösen abban az összegzésben, amelyet az Apostolok Cselekedetei ad a jeruzsálemi keresztény közösség életéről (ApCsel 2,42 skk); ez a leírás mind az egyház, mind a szerzetesség történetében mindig modell értékű volt, a kezdetekhez való visszatérést és a reform lehetőségét jelentette, azt a közösségi létformát, amelyet az Úr hozott létre közösség számára. A keresztény közösség akkor tehet tanúságot s lehet kovásszá az emberek között, ha tagjai egymás között megélik a kommunió és a szeretet dinamizmusát.

A szerzetes hivatásának tere nemcsak az egyházi közösség; kiterjed az emberiség egészére, egyetemes távlatban helyezkedik el, amelyben a megvalósítható kom-

munió és a különbözőségek közti kiengesztelődés jeleként nyilvánul meg. Ez különösen igaz a keresztyén felekezetek közötti kiengesztelődésre: az a szerzetesélet, amely cselekvésében és tevékenységében rombolja vagy akadályozza az egyházak közti kiengesztelődésre és egységre irányuló erőfeszítéseket, saját keresztségi hivatásának teljesítését csorbítja. Az egységre való törekvés tehát minden egyes szerzetesintézmény lényegéhez tartozik, amely túl van a sajátságokon és különbségeken. A szerzetesélet a kommunioról tanúskodik és Krisztus jelenlétének sugárzó szakramentuma: ehhez szorosan kötődik a közösség tagjainak képessége arra, hogy személyesen is közösségben legyenek az Úrral. Ez a *koinónia* benső dimenziója, amely a hitből fakad, s amely a személyes imádságban fejeződik ki és a közösségi imádságban lesz nyilvánvalóvá.

A közös imádság az a hely, ahol a kommunió láthatóvá lesz, ahol felszínre jön, hogy a közösség tagjai „egy szív, egy lélek”, vagy éppen hogy megosztottak és szakadásoktól sebzettek.

A közösség *koinóniája* csakis a Szentháromság *koinóniájának* visszatükröződése lehet, s éppen ezért csak a Kereszt adhat formát neki: magunkévá kell tenni Krisztus lelkületét (*phronein*), aki lealacsonyította, megalázta és kiüresítette magát egészen a kereszthalálig (Fil 2,5–11) és a kereszten legyőzte az ellenségeskedést és újjáteremtette a közösséget (vö. Ef 2, 14–18). Ilyen drága áron kaptuk a *koinóniát*.